

(א) עירובין ד: ג' ע"ג פ"ט
 מ"א אכלת פ"ח מ"א
 ט' ועירובין ד: ק"אמר אבי
 קר מלתא אקרא דש"מ הא
 גודשא וכו' וע"ק, א' ע"ג
 תוספות עירובין ד: ד"ה ש"מ
 וכו' ד"מ לענין מקח וממכר,
 ד' ה"י לא גרס כ"ן חיות
 בין השמשות א"ן גרס ומעביד
 שמשיה ד"י סוף דיבור
 ואח"כ מתחיל דיבור משך
 ש"ך והוא נכון, ט' ע"ג ש"מ
 ד"ה ה"ה ש"מ, ו' ג"ר
 כ"ל וקשה לגב"ל דלפי זה
 לא היה לו להזכיר עליה אלא
 כשכיר ויעבול ותו לא,

מוסף רש"י

ובור ספינה אלכסנדריה.
 עשה זה כעין בור ונתן שם
 מים ממוקים (נרדובין ד').
 טהורין. לפי ג' ע"ג וכו' וכו'
 שמה ואין מורה על עירובין
 שמה א"ן מטעמיה מלא וריקן
 (ש"ס). האי גודשא תילתא
 הוי. וכלי שגבחה כתיב ארבו
 ומתו קאלמ (ש"ס).

רבינו הגאון

נתנו טימן זה לדבר שהיא
 נוח להלמיד, בחין של תורה
 שהוא י"ב לוגין רביעית
 ג' לוגין ושליש ד' לוגין,
 נמצאו ג' רביעית ט' לוגין
 ונמצאו שני ג' שלישי ה"ן ח'
 לוגין ח"י ישי בין ג' רביעית
 לוג ב' שלישי, לוג א'
 שהוא חצי שותה, כמורה
 השבוב המיל ששיעורו בו
 רבה וכו' יוסף נמצא שיעור
 רבה יותר על השיעור דרב
 יוסף כדי הילוך חצי שותה
 מיל (ש"מ) שאלו שנתנו
 סימן לשיעור אלא לדבר
 ונמצאו ע"י שהיה משתקע
 החמה וכו' שני מורה
 מאדיון, והיינו חצי שותה
 (מש"כסוף עליון ע"ד
 שישוה לתחתון) משתקע
 החמה ע"י ש"כסוף התחתון
 כדי הילוך חצי שותה מיל.
 וכיון שפירשו רבה אמר
 ג' רביעי מיל רוב יוסף
 אמר ב' שלישי מיל, אמרנו
 והילוף בחלתא, רבה נותר
 בה מידה ב' כור ורב
 יוסף נותן בה מדה ג'
 כור מורה, יתיר אכור.
 נמצא רב יוסף מוסרף על
 שיעורו של רבה ותווייהו
 סבירא להו דכהאי שיעורא
 משלטה מליאה וריקנית
 ומנא היא והלכך בראש
 לטולתה, אמר אבי בני
 מניה דרב הלכה למעשה
 ואפילו חלתא בת ארבעים
 סאה שהוא כור שלישי
 כור לא התיר לו, כי
 האי הנתן כליה פקע
 ה"ן (ש"מ) כורות הקש
 וכוורת הקנים ובור ספינה
 אלכסנדריה א"ן על פי שיש
 להם שוליים ומחזיקות מ'
 סאה בלח שהן כוריים
 ביבש טהורים, כלומר אינה
 כלי לפיכך אינה מקבלת
 טומאה, והלכתא כרבה,
 רבי נחמיה אומר משתקע
 החמה ע"י שיעור כדי הילוך
 חצי מיל זהו בין השמשות,
 אמר רבי (נחמיה) [וחינא]
 הרוצה לידע שיעורו של ר'
 נחמיה, יניח חמה בראש
 הכרמל וירד ויטבול בימא
 של טבריא ויעלה, והוה
 שיעור [של ר' נחמיה, א"ר]
 חיה הרוצה לראות בארה
 של מרים, יעמד בראש
 הכרמל ויצפה ויראה כמין
 כברה בים והוה בארה של
 מרים. אמר רב יהודה מטה,
 רב עיני המטלטל מטה,
 וזו היה בארה של מרים.
 ואסיקנא בהר דשלמים

במה מדליקין פרק שני שבת

פלא דנקא. אחד מ"צ צמיל דשיעורא דרבה תלת ריבועי מילא
 היינו תשעה פלגי דנקא ושיעורא דרב יוסף שמונה פלגי דנקא. דנקא
 שמות: וחילופה. אפליגו רבה ורב יוסף בחלתא דהתם שיעורא
 דרב יוסף נפיש מדרבה רבה דאמר הכא חלתא אמר התם מרי ורב

יוסף דאמר הכא מרי אמר התם חלתא:
חלתא. כוורת: שרי לטעולה. דמורת
 כלי עליה: **בת סתא.** גדולה יותר
 מדאי ואין תורת כלי עליה: **צעי מיניה**
דמר. רבה: **צשעט מעשה.** שהייתי
 כריך לדבר: **כמאן.** הא דאפי' במרתי
 כורי לא שרא: **קש.** זנבות שבולין
אשטריי"ס: וזור ספינה אלכסנדריה.
 ספינה גדולה שפורשים בה לים הגדול
 ומי הים מלוחין ועושין כלי גדול ממין
 צור ונותנין לתוכו מים יפים: **לה.**
 אין צו גודש: **סאן כוריים.** ששים סאה
 ציצע. שהגודש מחזיק שלש צללים
 שלהם שהיו עשויין כים ששעה שלמה
 גוצנה כחצי רחבן והם עגולים: **טהורין.**
 דאיתקש כלי ע"ן לשק דמיטלטל מלא
 וריקן וזה אינו מיטלטל מלא גדול
 יותר מדאי ואם יטלטלוהו יצבר
 צדיקה: **דאוי.** מצית ערב שבת לראות
 אם יש שם אדמומית חמה: **פינס**
המאדימס א"ר **המורה.** לערב חמה
 שוקעת במערב וחוררוי החמה
 מאדיון את המורה כחלון דכשהחמה
 נכנסת בה מאדמת כותל שכנגדה:
וסימנך ווסא. חלון כמו שפירשמי:
כרמל. הר שעל שפת הים וחמה
 סמוך לשקיעתה נראית על ראשי
 ההרים וצדקי שירד יטבול ויעלה היו
 לילה: **קמו צברה.** שאלו עגול ועשוי
 ככברה: **זמן צברה של מרים.** שהיה
 מתגלגל עם ישראל צמדבר צוקמה
 של מרים דכתיב (במדבר כ) ותמת שם
 מרים וסמך ליה ולא היה מים לעדה:
טבור. מלקבל טומאה ועובלין צו
 ללאו ככלי דמי להיות המים הנוצעין
 ממנו כשאזיזין ואין לך מעין מיטלטל
 אלא צברה של מרים: **כהניס עובלין**
צו. ואע"פ שזכרין הערב שמש אחר
 טבילה לאלול במרומתן קסדר ימנא
 הוא ויש שהות אחריו לשקיעת החמה:
ספק הוא. לדידה הואיל וקרי ליה
 צין השמשות כוליה ספקא הוא ושמה
 טבול צלילה ואין כאן הערב שמש:
אלא צין השמשות דרבי יוסי לרבי

יהודה לא גרסינן דאך צדיקא אמר שמואל צין השמשות דר' יהודה
 כהניס טובלין צו, ומאן דגרסי ליה מפרש הכי אלא צין השמשות דר'
 יוסי לרבי יהודה והכי אמר צין השמשות דר' יוסי לרבי יהודה
 כהניס טובלין צו ואשמעינן שמואל דצין השמשות דר' יוסי קדים
 לדר' יהודה ותחילת צין השמשות דר' יהודה לר' יוסי ליליא הוא
 ודר' יוסי לר' יהודה ימנא הוא והא צעי הערב שמש נהי דלר'
 יהודה ימנא הוא מיהו היכי טביל הא צין השמשות דר' יהודה ספק
 לילה הוא וכיון דצין השמשות דר' יוסי כהרף עין מקמי דסליק
 מטבילה שלים ועייל צין השמשות דר' יהודה וספק לילה הוא ואין
 כאן הערב שמש. ולאן מילתא היא דליכא למימר דר' יוסי קדים
 מדקאמר כסיפא אלא דרבי יהודה לר' יוסי ופרכינן פשיטא ואי
 הוה לן לספוקי דלילמא דר' יוסי קדים מאי פשיטותא טובא אשמעינן שמואל דאשמעינן דצין השמשות דר' יהודה קדים: **פשיטא.** דלר'
 יוסי כהניס טובליס צו צדר' יהודה דהא ספקא דר' יוסי כהרף עין וכל למעלה הימנו ימנא הוא ושיעוריה דר' יהודה נפיש טובא
 ומעריב שמשיה: (ז) צין השמשות דר' יוסי מישך שיך צדר' יהודה. צסופו הוא וכלל וכו' שלים דר' יהודה ליליא הוא אפי' לר' יוסי
 וכי טביל צסוף צין השמשות דר' יהודה תו ליכא הערב שמש. קא משמע לן שמואל דכל צין השמשות דר' יהודה לר' יוסי ימנא הוא וכשר
 לטבילה והדר מתחיל דר' יוסי והוא הערב שמש: **צנלמא הלכה כר' יהודה לענין צבת לחומר.** כלומר מדקאמר ר' יוחנן הלכה כר' יהודה
 להכי והלכה כר' יוסי להכי ש"מ מספקא ליה הלכך ציה הלכך ע"ז אלא שאלמא כר' יהודה הלכה כר' יוחנן הלכה כר' יהודה לענין צבת איכא
 למימר דלחומרא אמרה ובע"ש אמר שאם עשה צו מלאכה מעיל אשם תלוי אצל צמו"ש לא צבדינן כוותיה למימרא דציה"ש דידיה ליליא הוא:
אילימא לטבילה. דס"ל דכהניס טובלין צדר' יהודה דקאמר ר' יוסי והא לר' יוחנן דר' יהודה ספיקא הוא מדלענין צבת קאי כוותיה לחומרא:
 אלא

העושה מלאכה צני צין השמשות היינו שעשה כל צין השמשות
 או שעשה צנייהם צמחילת צין השמשות וכן הא דתינא בתוספתא
 דמסכת זבים צפ"ק דשני צין השמשות ודאי לטומאה וספק לקרבן
 מיירי נמי דידעינן כגון שראה צנייהם צמחילת צין השמשות ועוד

י"ל דמיירי כשראה כל צין השמשות
 דר' יוסי תני לה דאמר צין השמשות
 כהרף עין וליכא ציה שיעור שלשה
 ראיות: תרי תילתי מ"א. קשה
 דהכא משמע¹ דמשקיעת החמה עד
 הלילה לכתא² אלא חלתא ריבועי מיל³ ור'
 יהודה גופיה בפסחים צפרק מי שהיה
 טמא (דף זד. וס) סבר דמשקיעת
 החמה עד לאלת הכוכבים מילין
 ולאלת הכוכבים לילה הוא כדאמרין
 צריש פ"ק דפסחים (דף ג. וס) וס'
 וכדמוכח קרא (תמיה ד) ולאנחו
 עושים צמלאכה⁴ גו' דמניה מסיק
 צפ"צ דמגילה (דף ג:) דמעלה השמר
 ימנא הוא⁵ ואומר ר"ת⁶ דהתם מיירי⁷
 צמחילת שקיעה⁸ והכא משתקע⁹
 מסוף שקיעה אחר שנקנסה חמה¹⁰
 צעזי שקיעה¹¹ אצל תימה לר"י דמאי
 פליגי¹² דהא דאזלי משעת לאלת הכוכבים
 הוי לילה כפי"ד¹³ וי"ל¹⁴ דאמרין לקמן לא
 גדולים הנראים ציום ולא קנינים כו'
 אלא צינונים והשתא פליגי דלר' יהודה
 מספקא ליה בכל כוכבים הנראים
 משקיעת החמה עד שהספיק העליון
 אם הם צינונים אם לאו¹⁵ וע"ק דניחוי
 אן צאדס צינוני שילך צמחילת שקיעת
 החמה ד' מילין כדאמר בפסחים י"ל
 דמספקא לה מהו ארס צינוני:
ואפ"ר בת תרי בורי¹⁶ א"א שרא
 י. לית הילכתא הכי
 שיתבטל ממנו תורת כלי משום כובדו
 דאמר צפ"צ דעירובין (דף קג. וס) (ט)
 הויה שרימא דהוה צי רבי פרת דהוי
 שקלי לה עשרה ושדי לה אדאש אמר
 תורת כלי עליה אפילו אבי גופיה לא
 קיבלה כדאמרין צפרק כירה (לקמן)
 דף מה: (י) מנרתא שאני שאדס קובע
 לה מקום א"ל אבי והכי בילת חמתים
 דאדס קובע לה מקום ומותר לנטותה
 ולפוקה צצבת אלא אמר אבי כו'
 והא דאמרין צצילה כל כצדי (לקמן)
 קא: (י) פמוטות של צית רבי מותר
 לטלטלין צצבת א"ל ר' זירא ציטלין
 צידו אחת או צצתי ידים אמר ליה

כאותן של צית אצין פירוש שהן גדולות ולא כר"ח ורש"י שפירשו כאותן
 של צית אצין שהם קטנות דהא מוכח צצדיא א"ל כירה (לקמן מו.)
 דמנורות דלית להו חדקי דכולי עלמא שרי דהיינו פמוטות גדולות:
וירד ויטבור ויערה. פי' צקונטרס וצתוך כדי שירד ויעלה הוי
 לילה וקשה דלא ה"ל למינקט סימנא דטבילה אי לאו דאמא
 לאשמעינן דטבילה מעליא היא¹⁷ וצירוש' משמע צפ' (צ) [א] דצרכות¹⁸
 דמשיעלה מתחיל צין השמשות והשתא קמ"ל דשפיר טבול ועלה לו
 הערב שמש¹⁹ והה"ס²⁰ דלפי זה הוה ליה למינקט הרוצה לידע צין
 השמשות דרבי יהודה אלא שמה סבר כרבי יוסף צין השמשות
 דרבי יהודה אינו מתחיל משתקע החמה אלא משהספיק התחתון:
 אלא

מוכר לך. והואיל והכלי שכייל מן היבש כורים שהן ס' סאה לא יכיל מן הלח יותר ממ' סאה והם ב' שלישי הסי', מכלל
 שהשליש הנשאר לא יכילנו הכלי עצמו שלא יהיה גרוש על פי המדה, והואיל ובומן שהוא גרוש יכיל ס' אצ"פ שמן הלח לא
 יכיל אלא ארבעים, נפקא לן מיהא הא דאבי שהגרוש על פי המדה הוא שלישי מה שהכילנו כלל המדה.

לה.

עין משפט
 נר מצוה

קבל א מיי פסיה מהל'
 צבת הל' ו [וע"ש
 מ"מ] סמנ לאון סה
 טושיע א"מ סימן שח
 ספיק צ:
 קבל ב מיי פ"ג מהל' לים
 הלכה צ:

הגהות הגר"א

[א] נבדא (א"פ) ח"מ:

לעזי רש"י

אשטריי"ס. קש.

מוסף תוספות

א. דליכא לספוקי היא
 בתחילתו ולהאי בסופו.
 מוס' מ"ד. ב. אליבא דר'
 יהודה. רע"ב. ג. לכל
 היתר. רע"ב. ד. וקשה
 מדר' יהודה א"ר יהודה.
 מוס' הל"ש. ה. מעלות
 השחר עד צאת הכוכבים,
 ואומר, והיה לנו הלילה
 משמר והיום מלאכה. מוס'
 פסחים ג' ד"ה וסא.
 ו. ומתהם נמי מוכח דעד
 צאה"כ יום הוא. מוס'
 פסחים ג' ד"ה וסא. ז. שיש
 חילוק בין 'משקיעת
 החמה' ובין 'משתקע
 החמה'. מוס' הל"ש. ח. דב'
 שקיעת ה'ן פי ה"ן.
 ו. 'משקיעת החמה',
 מוס' פסחים ג' ד"ה
 נפלא. ז. דהיינו משעה
 שמתחלת החמה ליכנס
 בצדקי הרקיע [ותחלת
 אורה להיות כהה, ומאז,
 מוס' הל"ש]. עד הלילה,
 הוי 'מילין' מוס' פסחים
 ג. ד"ה רבי יהודה.
 ח. 'הלכתא' משמע 'מוס'
 מנחת כ: ד"ה נפלא.
 י. 'כולה'. מוס' הל"ש.
 י"א. הויא עדין כנגד
 חלונה, ולפי שלא עברה
 וצדיק אינה
 מהלכת אחורי כפה, פני
 רקיע מאדיון כנגד
 מקומה. פי ה"ן. שאז
 הוא בין השמשות. דקדם
 לכן ימנא הוא. רע"ב.
 י"ג. ר' יוסי ור' יהודה
 בב"ה"ש. מוס' מגילה כ:
 י"ד. רבי אוחו זמן
 הוי יום. מוס' הל"ש. לה:
 י"ה. לא. [וא"ל לימור
 בצאה"כ. מוס' מגילה כ:
 ד"ה וסא. טו. דאין אנו
 בקיאן בהצאה"כ. מוס'
 פסחים ג' ד"ה וסא. טז. ומר
 סבר עד חצי מיל, ומר
 סבר אפי' לאחר זמן.
 י"ז. רבי אוחו זמן
 י"ח. ונראה לפרש, הרוצה
 לידע תחלת ביה"ש דר'
 נחמיה מתי מתחיל, יניח
 חמה בראש הכרמל וכו'
 ואחר כל זה יתחיל
 השיעור וכו' וכן. מוס'
 הל"ש. י"ח. התחיל לגלג
 החמה לשקוע אדם עומד
 בראש הכרמל ויורד בים
 הגדול ויטבול ועלה
 ואוכל בתרומה דחזקה
 ביום טביל. מוס' הל"ש.
 י"ט. כיון דלא אתא
 לאשמועינן אלא דעלתה
 לו טבילה. מוס' הל"ש.

רב נסים גאון

אמר אביי שבע מינה
 דנאשא תילתא הוי. ודיק
 לה אביי מבריה המשנה וזן
 מחזיקות ארבעים סאה בלח
 שהן כורים ביבש, כי הכור
 ל' סאין כמו שתמצא בפרק
 המוכר את הספינה [ב' דף
 19 כור ב' סאה בסלע אני
 מוכר לך. והואיל והכלי שכייל מן היבש כורים שהן ס' סאה לא יכיל מן הלח יותר ממ' סאה והם ב' שלישי הסי', מכלל
 שהשליש הנשאר לא יכילנו הכלי עצמו שלא יהיה גרוש על פי המדה, והואיל ובומן שהוא גרוש יכיל ס' אצ"פ שמן הלח לא
 יכיל אלא ארבעים, נפקא לן מיהא הא דאבי שהגרוש על פי המדה הוא שלישי מה שהכילנו כלל המדה.

קלד א ב מיי פ"ה מהל' שבת הלכה ד ופי"ז מהל' תרומות הלכה ב טושי"ע א"ח ס' בלה סוף ב: קלה ג מיי פ"ה מהל' שבת הלכה ד: קלו ד טושי"ע א"ח ס' רפא סוף ג: קלו ה מיי פ"ה מהל' שבת הלכה יט יע סוף עין ל טושי"ע א"ח סימן רנו:

לעזי רש"י

מלו"א. א. הלכות (צמח בר).

מוסף תוספות

א. [ד]האי דלא קאמר כי שלים ביה"ש דר' יהודה נמו כהנים טובלים ב'ר' יוסי. מוס' ה"א"ש. ב. אחר כל ביה"ש דר' יהודה. מוס' ה"א"ש. ג. ביה"ש דר' יוסי. מוס' ה"א"ש. ד. שלים ביה"ש. מוס' ה"א"ש. ה. אבל יודעים היו בודאי שלא היו מתחיל עד שלמים ביה"ש דר' יהודה, [וכיון ד]שנא מיד ה"י מתחיל, הלכך קאמר דוקא כל ביה"ש דר' יהודה, לא יוסי כהנים טובלים בו, או שמה היו מאריך אחריו הרבה. מוס' ה"א"ש. ו. כיון דמפסקי פסק הלכה בתרומה. מוס' ה"א"ש. ז. דר' יהודה הנשיא לא פליגי מוס' בשלישית. מוס' ה"א"ש. ח. [ו]א"כ ה"ל ה"ל ה"ל מוס' ה"א"ש. ט. ואי ס"ד דמדליקין בשניה א"כ אתאי כר' יהודה הנשיא. מוס' ה"א"ש. י. טובח דהלכות הנה קודם להלכות תפילין. מוס' ה"א"ש. יא. ודאי תפילין בירושלמי יהודה הנשיא. מוס' ה"א"ש. יב. טובח דהלכות הנה קודם להלכות תפילין. מוס' ה"א"ש. יג. ודאי תפילין בירושלמי יהודה הנשיא. מוס' ה"א"ש. יד. בכל ערב שבת, ולכן ה"י תמה ואמר כמדרומה שרעא אבא נטרפה, אלא השרא הוא דגנע בו אביו. מוס' ה"א"ש. טו. לתרועה נמי יוקד תקיעה. מוס' ה"א"ש. יז. לתרועה היא. מוס' ה"א"ש. יח. ד"ה רבי יהודה. מוס' ה"א"ש. יט. מאי פריך. מוס' ה"א"ש. יי. אלא כל מיני מיליטא אסור, אפי' לצורך גופו. מוס' ה"א"ש. או למקדמו. מוס' ה"א"ש.

רב נסים גאון

במאי קמפילגי א' בפלוגא דר' אלעזר והורקנוס בנו תמצא פירוש דבריהם במסכת סנהדרין בסוף פרק א"א. מיתות (דף סח.) תנא כחלה ר' אליעזר נכנסו חכמי ישראל אצלו והוא יושב בקנין שלו והן יושבין בטריקלין שלו, ואוחו היום ערב שבת היה נכנס והורקנוס בנו לחלוץ תפילין, גנע בו אביו ורעא בניפיה. אמר להן חבירי של אבא כמדרומה שרעא של אבא נטרפה. אמר לו דעתך ודעת אמך נטרפה האך מניחין איסור סקילה ועוסקים באיסור שבת. סבר ר' אליעזר הדלקת את שהוא איסור סקילה קודמת לחליצה תפילין שהיא איסור שבות וצריך להקדים הדלקתה ואחר כך לחלוץ, והורקנוס בנו סבר חליצת תפילין קודמת להדלקת הנה. ותמצא בספר במה מדליקין דבני מערבא מעשה בר' אליעזר שהיה גוסס בערב שבת עם חשיכה ונכנס הורקנוס בנו לחלוץ תפילין, ואמר לו בני הנחת מצות הנה שדיא שבות וחייבין עליה כרת ובאת לחלוץ תפילין שחן רשות ואינן אלא מצוה.

אלא ענין אביה. קשה דמשום שעורא פורתא דהוי כהרף עין לא הוה ליה למיפסק כר' יוסי וליכא למימר דכהרף עין דר' יוסי אינו מיד אחר זין השמשות דר' יהודה ומתאחר הרבה אחריו א"כ (א) הא דלמר רב יהודה כו' זין השמשות דר' יהודה לרבי יוסי כהנים טובלים זו מאי איריא זין השמשות אחר זין השמשות דר' יהודה נמי כהנים טובלים לר' יוסי וי"ל דאינו מתאחר כל כך שיהא לשער טבילה צינמיים א"כ ספק היה להם אם היה מתחיל מיד אחר דר' יהודה או מתאחר הרבה ולהכי אצטרך למיפסק דלא אכלי כהנים תרומה עד דודאי שלים זין השמשות דרבי יוסי:

הקשה ה"ר פורת' דצנצנת גופיה הוה מזי למינקט הלכה כר' יהודה צ"ע וכו' יוסי צנואלי שבת וכן לענין תרומה הוה מזי למימר הלכה כר' יהודה לענין טבילה וכו' יוסי לענין אכילה ונראה לר"י דניחא ליה לאשמועינן רבותא דלפי' שצבת דחמיר מיקל ר' יוסי ושרי לעשות מלאכה צדין השמשות דר' יהודה ודענן מתמיר ר' יוסי דלא אכלי כהנים עד שלים זין השמשות דליה: **רבי** יהודה הנשיא אומר שאישית אחריו בו' פירש"י ורביעית להדליק את הנר וכן משמע' דלא פליגי אחרתי קמיתתא ועוד דלמר צסמוך שניה להדליק את הנר כמאן לא כר' נתן ולא כר' יהודה הנשיא וליכא למימר נמי דאף לחלוץ תפילין קאמר ומדליק נמי בשלישית מוקדמא אלא ג' להדליק את הנר כמאן כר' נתן משמע ולא כר' יהודה הנשיא וקשה דצ"ע ד' מיתות (פסחדין דף סח.) ופי' שחלה ר"א ואוחו היום ע"ש היה ונכנס הורקנוס בנו לחלוץ תפילין גנע בו אביו ולא צנפיסה א"ל היאך מניחין איסור סקילה ועוסקין באיסור שבות אלמא הדלקת נר קודם לחליצת תפילין וי"ל דשאי תמס דמשום חוליו^ט איסרו מלהדליק את הנר לפי שהיו טרודין זו עד שהיה סמוך לחשכה ולכן אמר יעסוק באיסור סקילה קודם ואדרבה משם יש ראייה דחליצת תפילין קודמת מדרשה הורקנוס לחלוץ תפילין קודם הדלקה ומסתמא היה יודע^י שכן היו רגילין לעשות^י:

שיש תקיעות. כמו שפירש צקונטרס שהיו תוקעין תקיעה תרועה תקיעה^{טו} אע"ג דקלמ' משמע לקמן דשגל ראשונות תקיעות הן דקמתי תמחיל לתקוע תקיעה שניה לאו דווקא נקט תקיעה^{טו} וכן מוכיח צפק מחללי (סוכה דף נג: וסס) דתנן אין פוחתין מכ"א תקיעות צקמקש ואין מוסיפין על מ"ח תקיעות וחשיב צאותן מ"ח שלש להצטיל את העם ממלאכה ואמר בגמרא מתימין דלא כר' יהודה דמיא רבי יהודה אל יפחות אל יפחות משמע אל יפחות מעט ואל יוסיף על ט"ו ומפרש צמאי פליגי ר' יהודה קצר תקיעה תרועה תקיעה אחת היא ואם ג' להצטיל את העם ממלאכה כולן תקיעות למה היה ר' יהודה מחשיבם כאחת: **והתניא שופר** מוציאין בו' תימה לר"י הא ע"כ האי דשרי לטלטל שופר היינו לצורך גופו או לצורך מקומו דמחמה ללל אפי' ר' שמעון אסר כמו שאפרש בסמוך דשופר מלאכתו לאיסור הוא וצרייתא דלעיל דאסר להצניעו היינו מחמה ללל והוה כמו מרא שלא יגנע צפק כל הכלים (לקמן דף קד:): דהיינו טלטול שלא לצורך ואומר ר"י דמשמע ליה דאסר צצרייתא דלעיל אפי' לצורך גופו ומקומו מדקמתי לפי שאין מטלטלין ולא קמתי לפי שאין מנעיין^י וא"כ וכו' דליידי הכא הא דמטלטל שופר היינו לצורך גופו^י א"כ חצוצרות אמאי אין מטלטלין וי"ל דחצוצרות מוקדמ' יתיר משופר כמו שאפרש בסמוך ומיהו מתוך פירוש צקונטרס משמע דשופר הוה מלאכתו להיתר:

אלא לאכילת תרומה דלא אכלי כהנים תרומה עד דשלים בין השמשות דר' יוסי א"ר יהודה אמר שמואל כוכב אחד יום שנים בין השמשות שלשה לילה תנ"ה כוכב אחד יום שנים בין השמשות שלשה לילה א"ר יוסי (א) לא כוכבים גדולים הנראין ביום ולא כוכבים קטנים שאין נראין אלא בלילה אלא בינונים א"ר יוסי בר' זבדא דהעושה מלאכה בשני בין השמשות חייב חטאת ממה נפשך א"ל רבא לשמעיה יאתון דלא קים לכו בשיעורא דרבנן אדשימשא אריש דיקלי אתלו שרגא ביום המעונן מאי במתא חזי תרנגולא בדברא עורבי אי נמי אדאני: ת"ר שש תקיעות תוקעין ערב שבת ראשונה להבטיל את העם ממלאכה שבשדות שניה להבטיל עיר וחנויות שלישית להדליק את הנר דבר ר' נתן ר' יהודה הנשיא אומר שלישיית לחלוץ תפילין ושווה כר' צלילית דג קמן או כר' להדביק פת בתנור ותוקע ומריע ותוקע ושובת אמר רשב"ג מה נעשה להם לכבליים שתוקעין ומריעין ושובתין מתוך מריעין ותוקעין ומריעין הוה ליה חמושה אלא שתוקעין וחורין ותוקעין ומריעין ושובתין מתוך מריעין מנהג אבותיהן בידיהן מתני ליה רב יהודה לרב יצחק בריה שניה להדליק את הנר כמאן לא כר' נתן ולא כר' יהודה הנשיא אלא שלישיית להדליק את הנר כמאן כרבי נתן תנא רבי רבי ישמעאל השש תקיעות תוקעין ע"ש התחיל לתקוע תקיעה ראשונה נמנעו העומדים בשדה מלעודר ומלחרוש ומלעשות כל מלאכה שבשדות ואין הקרובין רשאים ליכנס עד שיבואו רחוקין ויכנסו כולם כאחד ועדיין חנויות פתוחות ותרין מונחין התחיל לתקוע תקיעה שניה נסתלקו התרין ונגעלו החנויות ועדיין חמין מונחין על גבי כירה וקדירות מונחות על גבי כירה התחיל לתקוע תקיעה שלישית סילק המסלק והטמין הממזין והדליק המדליק ושווה כר' צלילית דג קמן או ושובת א"ר יוסי (ב) חגיגא שמעתי שאם בא להדליק אחר שש תקיעות מדליק שהרי נתנו חכמים שיעור לחזן הכנסת להוליד שופרו לביתו אמר לו א"כ אם בן נתן דברך לשיעורין אלא מקום צנוע יש לו לחזן הכנסת בראש גגו ששם מניח שופרו לפי שאין מטלטלין לא את השופר ולא את החצוצרות והתניא שופר מיטלטל וחצוצרות אינם מיטלטלין אמר רב (י) (י) לא קשיא כאן ביחיד כאן בצבור א"ל אביי וביחיד למאי חזי הואיל וראוי לגמע בו מים לחינוך

אלא לאכילה. וכולה מילתא דר' יוחנן לחומר'א דלא תימא כי שלים זין השמשות דר' יהודה ליליא הוא ויכול וממילא נמי לענין מוצאי שבת לא אמרינן כר' יהודה דנימא דר' יוסי ליליא הוא ושרי: **צמאי** זין השמשות. ערב שבת ומוצאי שבת צמאי אחד אין כאן עוד אשם תלוי אלא חטאת: **ממה נפשך**. אי ליליא הוא חייב על ערב שבת ואל מוצאי שבת אינו כלום ואי יממא הוא חייב על מוצאי שבת ואין של ערב שבת כלום. וכגון דעמד ליה כל זין השמשות ליליא לספוקי להאי צמחילתו ולהאי צסופו: **צשיעורא** דרצנן. זין השמשות: **אסלו**. הדליקו את הנר מצעוד יוס: **חזו פרנגולין**. היוצאים על הקורות מצעוד יוס וכן העורצים צשדה: **אדאני**. עשב הקרוי מלו"א ועליו שלו נוטין ללד החמה שמרית כסופין ומורח ובמאי היום זקופין ולערב כסופים מאד למערב: **שש פקיעות**. אף התרועות צמנין דסדר שלהן תקיעה תרועה ותקיעה: **להצטיל ממלאכה שצדום**. ויהא להן שהוה ליכנס לעיר: **להצטיל העיר**. ממלאכה: **והחנויות**. ממקח וממכר: **לחלוץ תפילין**. והדלקת נר צרביעית: **להציק פס צנוור**. ועדיין יש שהוה כר' שיקרמו פניה שהיו ממריס התקיעות כדי להוסיף מחול על הקדש: **ותוקע ומריע ותוקע**. הרי שש: **ושופר**. חל שבת עליו: **מלעודר**. מלפפור: **ויכנסו כולם כאחד**. שלא יחסדו הנכנסים באחרונה ולמר שעסקו צמלכתן אחר ששמעו קול השופר שאין הכל מחיין מי קרובים ומי רחוקים: **מריסין**. הן דלתות ח' החנויות ומסלקין אותן ומניחין ע"ג יתדות ומוכרין עליהן צמלין ושאר דברים ולערב מחזירין אותן לפתחים: **חמין**. מים חמין למווג צהן יין לשמות: **סילק המסלק**. קדרות העשויות להסתלק למאכל הלילה: **הטמין המטמין**. אש הראויה למחרת: **חזן הכנסת**. המשעבד: **לחלוץ שופרו לצימו**. שהיה גג מיוחד בצובה העיר ואמצעימה לתקוע שם ומשם מוליכו לצימו. אלמא אכתי לא נקיט קדושת שבת עלייה: **לשיעורין**. פעמים שציתו קרוב פעמים שציתו רחוק: **צלאש גגו**. שחקע שם: **שאין מטלטלין**. שאין צרשות היחיד: **והתניא שופר מיטלטל**. לפי שצפק ראשו וראוי לשאוב זו מים ולשתות המינוק: **החצוצרות**. פשוטה ואינה ראויה אלא לתקוע והוה דבר שמלאכתו לאיסור ואסור משום מוקדמ':

לענין אביה. קשה דמשום שעורא פורתא דהוי כהרף עין לא הוה ליה למיפסק כר' יוסי וליכא למימר דכהרף עין דר' יוסי אינו מיד אחר זין השמשות דר' יהודה ומתאחר הרבה אחריו א"כ (א) הא דלמר רב יהודה כו' זין השמשות דר' יהודה לרבי יוסי כהנים טובלים זו מאי איריא זין השמשות אחר זין השמשות דר' יהודה נמי כהנים טובלים לר' יוסי וי"ל דאינו מתאחר כל כך שיהא לשער טבילה צינמיים א"כ ספק היה להם אם היה מתחיל מיד אחר דר' יהודה או מתאחר הרבה ולהכי אצטרך למיפסק דלא אכלי כהנים תרומה עד דודאי שלים זין השמשות דרבי יוסי:

הקשה ה"ר פורת' דצנצנת גופיה הוה מזי למינקט הלכה כר' יהודה צ"ע וכו' יוסי צנואלי שבת וכן לענין תרומה הוה מזי למימר הלכה כר' יהודה לענין טבילה וכו' יוסי לענין אכילה ונראה לר"י דניחא ליה לאשמועינן רבותא דלפי' שצבת דחמיר מיקל ר' יוסי ושרי לעשות מלאכה צדין השמשות דר' יהודה ודענן מתמיר ר' יוסי דלא אכלי כהנים עד שלים זין השמשות דליה: **רבי** יהודה הנשיא אומר שאישית אחריו בו' פירש"י ורביעית להדליק את הנר וכן משמע' דלא פליגי אחרתי קמיתתא ועוד דלמר צסמוך שניה להדליק את הנר כמאן לא כר' נתן ולא כר' יהודה הנשיא וליכא למימר נמי דאף לחלוץ תפילין קאמר ומדליק נמי בשלישית מוקדמא אלא ג' להדליק את הנר כמאן כר' נתן משמע ולא כר' יהודה הנשיא וקשה דצ"ע ד' מיתות (פסחדין דף סח.) ופי' שחלה ר"א ואוחו היום ע"ש היה ונכנס הורקנוס בנו לחלוץ תפילין גנע בו אביו ולא צנפיסה א"ל היאך מניחין איסור סקילה ועוסקין באיסור שבות אלמא הדלקת נר קודם לחליצת תפילין וי"ל דשאי תמס דמשום חוליו^ט איסרו מלהדליק את הנר לפי שהיו טרודין זו עד שהיה סמוך לחשכה ולכן אמר יעסוק באיסור סקילה קודם ואדרבה משם יש ראייה דחליצת תפילין קודמת מדרשה הורקנוס לחלוץ תפילין קודם הדלקה ומסתמא היה יודע^י שכן היו רגילין לעשות^י:

שיש תקיעות. כמו שפירש צקונטרס שהיו תוקעין תקיעה תרועה תקיעה^{טו} אע"ג דקלמ' משמע לקמן דשגל ראשונות תקיעות הן דקמתי תמחיל לתקוע תקיעה שניה לאו דווקא נקט תקיעה^{טו} וכן מוכיח צפק מחללי (סוכה דף נג: וסס) דתנן אין פוחתין מכ"א תקיעות צקמקש ואין מוסיפין על מ"ח תקיעות וחשיב צאותן מ"ח שלש להצטיל את העם ממלאכה ואמר בגמרא מתימין דלא כר' יהודה דמיא רבי יהודה אל יפחות אל יפחות משמע אל יפחות מעט ואל יוסיף על ט"ו ומפרש צמאי פליגי ר' יהודה קצר תקיעה תרועה תקיעה אחת היא ואם ג' להצטיל את העם ממלאכה כולן תקיעות למה היה ר' יהודה מחשיבם כאחת: **והתניא שופר** מוציאין בו' תימה לר"י הא ע"כ האי דשרי לטלטל שופר היינו לצורך גופו או לצורך מקומו דמחמה ללל אפי' ר' שמעון אסר כמו שאפרש בסמוך דשופר מלאכתו לאיסור הוא וצרייתא דלעיל דאסר להצניעו היינו מחמה ללל והוה כמו מרא שלא יגנע צפק כל הכלים (לקמן דף קד:): דהיינו טלטול שלא לצורך ואומר ר"י דמשמע ליה דאסר צצרייתא דלעיל אפי' לצורך גופו ומקומו מדקמתי לפי שאין מטלטלין ולא קמתי לפי שאין מנעיין^י וא"כ וכו' דליידי הכא הא דמטלטל שופר היינו לצורך גופו^י א"כ חצוצרות אמאי אין מטלטלין וי"ל דחצוצרות מוקדמ' יתיר משופר כמו שאפרש בסמוך ומיהו מתוך פירוש צקונטרס משמע דשופר הוה מלאכתו להיתר:

אלא לאכילת תרומה דלא אכלי כהנים תרומה עד דשלים בין השמשות דר' יוסי א"ר יהודה אמר שמואל כוכב אחד יום שנים בין השמשות שלשה לילה תנ"ה כוכב אחד יום שנים בין השמשות שלשה לילה א"ר יוסי (א) לא כוכבים גדולים הנראין ביום ולא כוכבים קטנים שאין נראין אלא בלילה אלא בינונים א"ר יוסי בר' זבדא דהעושה מלאכה בשני בין השמשות חייב חטאת ממה נפשך א"ל רבא לשמעיה יאתון דלא קים לכו בשיעורא דרבנן אדשימשא אריש דיקלי אתלו שרגא ביום המעונן מאי במתא חזי תרנגולא בדברא עורבי אי נמי אדאני: ת"ר שש תקיעות תוקעין ערב שבת ראשונה להבטיל את העם ממלאכה שבשדות שניה להבטיל עיר וחנויות שלישית להדליק את הנר דבר ר' נתן ר' יהודה הנשיא אומר שלישיית לחלוץ תפילין ושווה כר' צלילית דג קמן או כר' להדביק פת בתנור ותוקע ומריע ותוקע ושובת אמר רשב"ג מה נעשה להם לכבליים שתוקעין ומריעין ושובתין מתוך מריעין ותוקעין ומריעין הוה ליה חמושה אלא שתוקעין וחורין ותוקעין ומריעין ושובתין מתוך מריעין מנהג אבותיהן בידיהן מתני ליה רב יהודה לרב יצחק בריה שניה להדליק את הנר כמאן לא כר' נתן ולא כר' יהודה הנשיא אלא שלישיית להדליק את הנר כמאן כרבי נתן תנא רבי רבי ישמעאל השש תקיעות תוקעין ע"ש התחיל לתקוע תקיעה ראשונה נמנעו העומדים בשדה מלעודר ומלחרוש ומלעשות כל מלאכה שבשדות ואין הקרובין רשאים ליכנס עד שיבואו רחוקין ויכנסו כולם כאחד ועדיין חנויות פתוחות ותרין מונחין התחיל לתקוע תקיעה שניה נסתלקו התרין ונגעלו החנויות ועדיין חמין מונחין על גבי כירה וקדירות מונחות על גבי כירה התחיל לתקוע תקיעה שלישית סילק המסלק והטמין הממזין והדליק המדליק ושווה כר' צלילית דג קמן או ושובת א"ר יוסי (ב) חגיגא שמעתי שאם בא להדליק אחר שש תקיעות מדליק שהרי נתנו חכמים שיעור לחזן הכנסת להוליד שופרו לביתו אמר לו א"כ אם בן נתן דברך לשיעורין אלא מקום צנוע יש לו לחזן הכנסת בראש גגו ששם מניח שופרו לפי שאין מטלטלין לא את השופר ולא את החצוצרות והתניא שופר מיטלטל וחצוצרות אינם מיטלטלין אמר רב (י) (י) לא קשיא כאן ביחיד כאן בצבור א"ל אביי וביחיד למאי חזי הואיל וראוי לגמע בו מים לחינוך

לענין אביה. קשה דמשום שעורא פורתא דהוי כהרף עין לא הוה ליה למיפסק כר' יוסי וליכא למימר דכהרף עין דר' יוסי אינו מיד אחר זין השמשות דר' יהודה ומתאחר הרבה אחריו א"כ (א) הא דלמר רב יהודה כו' זין השמשות דר' יהודה לרבי יוסי כהנים טובלים זו מאי איריא זין השמשות אחר זין השמשות דר' יהודה נמי כהנים טובלים לר' יוסי וי"ל דאינו מתאחר כל כך שיהא לשער טבילה צינמיים א"כ ספק היה להם אם היה מתחיל מיד אחר דר' יהודה או מתאחר הרבה ולהכי אצטרך למיפסק דלא אכלי כהנים תרומה עד דודאי שלים זין השמשות דרבי יוסי:

הקשה ה"ר פורת' דצנצנת גופיה הוה מזי למינקט הלכה כר' יהודה צ"ע וכו' יוסי צנואלי שבת וכן לענין תרומה הוה מזי למימר הלכה כר' יהודה לענין טבילה וכו' יוסי לענין אכילה ונראה לר"י דניחא ליה לאשמועינן רבותא דלפי' שצבת דחמיר מיקל ר' יוסי ושרי לעשות מלאכה צדין השמשות דר' יהודה ודענן מתמיר ר' יוסי דלא אכלי כהנים עד שלים זין השמשות דליה: **רבי** יהודה הנשיא אומר שאישית אחריו בו' פירש"י ורביעית להדליק את הנר וכן משמע' דלא פליגי אחרתי קמיתתא ועוד דלמר צסמוך שניה להדליק את הנר כמאן לא כר' נתן ולא כר' יהודה הנשיא וליכא למימר נמי דאף לחלוץ תפילין קאמר ומדליק נמי בשלישית מוקדמא אלא ג' להדליק את הנר כמאן כר' נתן משמע ולא כר' יהודה הנשיא וקשה דצ"ע ד' מיתות (פסחדין דף סח.) ופי' שחלה ר"א ואוחו היום ע"ש היה ונכנס הורקנוס בנו לחלוץ תפילין גנע בו אביו ולא צנפיסה א"ל היאך מניחין איסור סקילה ועוסקין באיסור שבות אלמא הדלקת נר קודם לחליצת תפילין וי"ל דשאי תמס דמשום חוליו^ט איסרו מלהדליק את הנר לפי שהיו טרודין זו עד שהיה סמוך לחשכה ולכן אמר יעסוק באיסור סקילה קודם ואדרבה משם יש ראייה דחליצת תפילין קודמת מדרשה הורקנוס לחלוץ תפילין קודם הדלקה ומסתמא היה יודע^י שכן היו רגילין לעשות^י:

(א) [ג'ל' גרין], (ב) [ג'ל' גרין], (ג) [ג'ל' גרין] אמרו לו. דבש ממך], (ד) [מגילה יז: גיטין יז. כ"ב. כ"ט. חולין ט. לג.], (ד) [ג'ל' יוסף], (ה) [מלכות] ע"י צילה יא: רש"י ד"ה מריסין.

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רבי יוסי בר אבין לא סוכיני: (ב) תוס' ד"ה אלא וכו' דא"כ הא דלמר:

גליון הש"ס

גמרא ושווה כר' צלילית דג. ע"י גרין צפיקין כה"ל. מנוכה דף י"ע:

רבינו חננאל

אבולין בתרומה עד השלים ביה"ש דר' יוסי. אמר רב יהודה אמר שמואל כוכב אחד יום שנים בין השמשות שלשה לילה. תנא נמי הכי ר' יוסי אמר כוכב אחד יום שנים ביה"ש שלשה לילה. ולא כוכבים גדולים הנראים ביום, ולא כוכבים קטנים שאין נראין אלא בלילה, אלא בינונים ירושלמי תחילת ברכות כמה כוכבים צאו והיוה לילה, ר' פינחס בשם ר' אבא בר אבא כוכב א' ודאי יום, שנים ספק, א' לילה. ואסיקנא היא תמיך באבולין דלית אורחיהן למיחא ביממא, ברם באבולין דאורחיהן למיחתי ביממא לא משערינן בהו. א"ר יוסי בר אבין וברחמי דיתמחון אורחיהן למיחא ביממא, חד כוכבא. אמר ליה רבא לבני מחזא צאתון דלא קים לכו בשיעורא דרבנן אוקימנא שמשא בריש דיקלא אתלו, פירוש אדליקו שרגא, ביום המעונן במתא חזי תרנגולא אימתי יעילי בקניניהו, בדברא חזו עורבי אבולין עילוי בקניניהו. א"ר אדוני פי' יוקות השהה זון ידועין העלין שלהן בבוקר תמחתיין ומתפשטין ומכין השמשות מתכווצין ונראין כסתמין. העושה מלאכה בשני בין השמשות ב"ש ובשבת חייב חטאת, ממה נפשך אי ביה"ש יום הוא הנה נתחייב במלאכה ששה שבת, אם לילה הוא נתחייב במלאכה ששה בע"ש. ת"ר ר' תקיעות בע"ש. ת"ר ר' תקיעה אחת להבטיל המלאכה שבשדות, שניה להבטיל מלאכה שבבתי ושבתות, שלישיית להדליק נר דברי ר' נתן, ר' יהודה הנשיא אומר שלישיית לחלוץ את התפילין כו'. תנא דבי שמואל ר' תקיעות ותחילו ע"ש. תחילו לתקוע ראשונה נמנעו הכל מלחרוש ומלעודר ומלרוע, ואין הקרובים נכנסין עד שיגיעו רחוקים, הגיעו רחוקים נכנסו הכל ועדיין חנויות פתוחות ותריסין מונחים. תקע שניה נסתלקו התריסין ונגעלו החנויות ועדיין תמחין התקירות תקע מונחין ע"ג הכירה. תקע שלישיית סילק המסלק והטמין הממזין והדליק המדליק ושווה כר' צלילית דג קמן או כר' להדביק פת בתנור ותוקע ומריע ותוקע ושובת וכו'. ואסיקנא מקום צנוע יש בראש גגו ששם מניח את השופר ולא את החצוצרות.

(א) לפנינו הגי' שם צינפיסא מן האל כוכבא וכו' צמדיס השב"א כתי' ועי' צנפיסא מיי פ"ח מהל' שבת עוד גי' אחרת צינפיסא. (ב) וכן בספר דברי יוסף מביא גי' כספא 11 בשם ש"ס כ"י.

(א) נראה דחסר כאן דעת הגאון וצ"ל לזין על הכריתא דשלישית להדליק את הנר ר"י הגשא אומר שלישיית לחלוץ תפילין ועי' אמר צקמפליגי צפונתא דר"א והורקנוס בנו וכו' ועי' מוס' ד"ה ר"י.

